

Адной крыві

ПІНГВІНЫ ЯК ЛЮДЗІ

Італьянскія навукоўцы выявілі падабенства ў маўленчых мадэлях людзей і пінгвінаў. Гэта першы выпадак падобнага адкрыцця ў дачыненні да жывёл, якія не адносяцца да атрада прыматаў.

Спецыялісты вывучылі «песні захаплення», якія спяваюць адзіночка пінгвіны ў шлюбны перыяд, праслухаўшы 590 узораў, выкананых гэтымі птушкамі з трох розных калоній, піша CNN.

Ва ўсіх «песнях» выяўленыя тры «склады», з якіх утвараюцца кароткія і доўгія «словы». Навукоўцы лічаць, што пінгвіны капіруюць дзве рысы чалавечай гаворкі: яны часцей выкарыстоўваюць кароткія «словы», чым даўгія, і чым даўжэйшы «сказ», тым карацейшыя гукі ўнутры яго.

Проста ў космас

РАКЕТА ДЛЯ... БЮДЖЭТНЫХ ЗАПУСКАЎ

Звышлёгкая шматразовая ракета, якую распрацоўваюць расійскія вучоныя, даставіць на 200-кіламетровую арбіту Зямлі мікра- і нанаспадарожнікі і вернецца назад. Кошт адпраўкі аднаго кілаграма груза на ёй не перавысіць рэкордна нізкіх 12 тысяч долараў, што ўдвая танней, чым у бліжэйшых канкурэнтаў. Так што навінка мае добрыя шанцы быць канкурэнтаздольнай на рынку.

Гэтага ўдалося дабіцца за кошт спрошчанага аднаступеньчатай канструкцыі носьбіта і інавацыйнага метанавага рухавіка з соплам новай канфігурацыі — ён не траціць цягу пры змяненні вышыні палёту. Стартавая маса апарата складзе 15 тон пры карыснай нагрузцы 250 кілаграмаў. Стварыць гатовую версію плануецца ў 2025 годзе. Праект аб'ядзецца прыблізна ў 2,5 мільярда рублёў.

— Для рэалізацыі праекта неабходны асаблівы рухавік. Як правіла, прапанаваная схема не выкарыстоўваецца ў ракетабудаванні, бо існуючыя рухавікі могуць працаваць з максімальнай аддачай толькі на пэўных вышынях. На іншых этапах палёту яны губляюць цягу, — расказаў прадстаўнік кампаніі «ВНХ — Энерга» Павел Чарнышоў. — Мы ствараем усёражымны рухавік знешняга пашырэння, здольны працаваць з супастаўнай цягай на працягу ўсяго часу, калі носьбіт выводзіцца ў космас.

Па словах навукоўца, адной з галоўных асаблівасцяў канструкцыі рухавіка будзе замена традыцыйнага канічнага сапла Ловала на сапло Тарасава-Левіна, якое дае больш шчыльны рэактыўны струмень. Яно мае меншую схільнасць да разгортвання ў адваротным кірунку і стварэння зваротнай цягі, якая негатывна ўплывае на каэфіцыент карыснага дзеяння. Гэта засцерагае элементы канструкцыі ад удзеяння рэактыўнага струменя без неабходнасці выкарыстання ахоўных экраннаў.

Жах жахлівы!

ДАГІСТАРЫЧНЫ ПАЦУК: ДУРНЫ І З ІКЛАМІ

Палеантолагі знайшлі астанкі дагістарычнага пацука памерам з чалавека, які блукаў па трапічных лясах Амазонкі 10 мільёнаў гадоў таму. Гэты грызун дасягаў паўтара метра ў даўжыню і важыў 80 кілаграмаў (для параўнання, сучасны пацук важыць у сярэднім каля 200 грамаў). Від назвалі *Neoperiblema asceensis*. Навукоўцы ўдакладнілі, што ў яго былі два велізарныя выгнутыя іклы, а вось мозг меў вельмі сціплыя памеры — усяго 114 грамаў, паведамляюць «Дыялогі» са спасылкай на *Biology Letters*.

Чарапы двух старажытных пацукоў знайшлі ў штаце Акры на паўночным захадзе Бразіліі. Адзін быў амаль цэлы, а другі — фрагмент верхавіны. Астанкі захаваліся так добра, што навукоўцы нават разгледзелі адбіткі нюхальных цыбулін, а таксама лобных і скроневых доляў. Аўтары даследавання зрабілі выснову, што *Neoperiblema asceensis* быў вялікі не толькі ў параўнанні з цяперашнімі пацукамі, але і буйнейшы за найвялікшых сучасных грызуноў — капібар (яны дасягаюць максімум 60 кілаграмаў). Грызун аказаўся вымерлым сваяком шыншылы, якія засялялі заходне-бразільскую Амазонію. Ён жыў у балоцістай мясцовасці, якая існавала там да з'яў-

крападзілы, якія маглі даць адпор пацукам у забалочанай вадзе.

Навукоўцы, абапіраючыся на параметры чэрапа, рэканструявалі мозг грызуна з дапамогай камп'ютарнай тамаграфіі. Ён, як ужо згадвалася, аказаўся вельмі малым. Калі ў людзей суадносіны паміж агульнай вагой і памерамі мозга складаюць 6, у сучасных паўднёваамерыканскіх грызу-

лення аднаго з самых буйных трапічных лясоў свету. Вялікі памер *Neoperiblema asceensis* дазваляе выказаць здагадку, што ў яго амаль не было натуральных ворагаў. Але ў той час у Амазоніі ўжо вадзіліся

ноў — 1,05, то ў *Neoperiblema asceensis* — усяго 0,3. Можна меркаваць, што ў ходзе эвалюцыі грызуны сталі больш мініяцюрныя, але набылі больш складаны мозг, які дапамагаў ім у выжыванні.

Спытайце пра радзіннае

Ці варта дзіцяці даваць бацькава або матчына імя?

«У нашага сына нарадзілася дачка, наша ўнучка. І сын прапанаваў назваць так, як завуць яго жонку. І наша, і бабуля нявесткі супраць, спакою нікому не даюць. Чаму? Кажуць, нельга. А ці ёсць такія «законы», каб забараніць даваць імя бацькі або маці сваім дзецям?» — пытае Марыя Пятроўна з Ельска.

Як жа выбіраць імя свайму дзіцяці? Існуе цэлая сістэма самых рознабаковых рэгламентацый, звязаных з гэтым выбарам.

Вядомая польская артыстка кіно Барбара Брыльска распавядала пра трагічную сітуацыю, якая здарылася ў яе сям'і. Калі яна нарадзіла дачку, то захацела назваць сваім імем. Бабуля Барбары і іншыя сваякі настойліва раілі не рабіць гэтага: сцвярджалі — кепская прыкмета. Кінадзіва не паслухалася, і яе дачка стала Барбарай. З таго часу дзве асобы аказаліся пад патранажам аднаго анёла-ахоўніка. Ці то ён не змог надзейна «прыкрыць» сваімі крыламі дзвюх няўрымслівых жанчын, ці так ужо адразу было накіравана Богам, але ў 18 гадоў дачка загінула. Чаму настойліва пратэставалі супраць такога рашэння сваякі актрысы? Справа ў тым, што яна загадзя, наўмысна парушала адвечную славянскую традыцыю, якая абапіралася на правіла ўнутрыродавай перадачы імя праз паленне: унукам давалі імёны дзядуляў і бабуль. Зразумела, што ўнукаў заўсёды было больш, чым старэйшых продкаў, таму гэта правіла распаўсюджвалася больш строга на першых унукаў.

Дасведчаны чытач тут жа задасць лагічнае пытанне, а як жа здарылася так, што адзін з аўтараў гэтай рубрыкі стаў Іванам Іванавічам, г. зн. атрымаў імя не дзёда, а бацькі? У народнай культуры існавала некалькі выпадкаў-выключэнняў, калі было неабходна зрабіць контрход і сьведомі паісці на парушэнне існуючых правіл. Папершае, гэта рабілася тады, калі дзіця нараджалася напярэдадні або ў вялікае свята (напрыклад, на Юр'я, на Міколу Цудатворцу, Міхаіла, Івана Купалу, Іллю, Яна Багаслова, Уласа і г. д.). Па-другое, калі ў сям'і паміралі, «не гадаваліся» дзеці, то немаўляці давалі імя бацькі або маці, сьведома разумеючы: смерць пераадрасавалі старэйшаму — «няхай наступным памірае ён, а малодшы няхай застанецца і працягвае род». У нашым выпадку бабуля, Аўдоцця Іванаўна Крук, зрабіла ўсё амаль дакладна. Яе ўнук стаў Іванам Іванавічам таму, што нарадзіўся перад Купаллем, а папярэднія дзве сястрычкі памерлі ў паўгадовым узросце.

Але гэта толькі адно з «народных правілаў» выбару імя дзіцяці. Да гэтай тэмы мы будзем звяртацца яшчэ неаднаразова. Пішыце...

Аксана КАТОВІЧ, Янка КРУК.

Дасылайце свае пытанні пра карані і прыстасаванасць да сучаснага жыцця каляндарных і сямейна-побытовых народных традыцый ды абрадаў на паштовы або электронны адрас рэдакцыі з пазнакай «Пра радзіннае».

але і напрацаваць тэхналогіі для наступнага ўдасканалення лёгкіх ракет.

— Сёння малыя касмічныя апараты ў асноўным працуюць на нізкай калязямной арбіце, што робіць такі сегмент рынку запуску вельмі ёмістым: у год гэта сотні спадарожнікаў, якія прызначаны для выканання камерцыйных, навуковых і адукацыйных задач, — растлумачыў дырэктар па маркетынгу кампаніі Sputnix Анатоль Копік. — У адрозненне ад місій з вялікімі носьбітамі запускі звышлёгкіх ракет дазваляць заказчыкам не падстройвацца пад час адпраўкі асноўнай карыснай нагрузкі, а выводзіць апарат адразу на мэтавую арбіту.

Сяргей СТАРЫНАЎ.